

تاریخ جاده‌ی ابریشم را دوست داشتیم به فارسی رسیدیم

تویوکو موریتا، پژوهشگر ژاپنی در باره‌ی تعلیم و تربیت ابتدایی ژاپن و ایران می‌گوید

به کوشش دکتر ابوالفضل بختیاری
عکس: رضا بهرامی

به معلم جواب می‌دهد. به همین ترتیب در همه‌ی درس‌ها دسته‌بندی می‌کنند. در ورزش هم همین‌طور گروه‌بندی می‌کنند. موقع ناهار هم یک گروه را تشکیل می‌دهند و گروهی با هم ناهار می‌خورند، آموزگار هم می‌نشیند و نگاه می‌کند. بعد از وقت ناهار هم خود دانش‌آموزان سالن غذاخوری را تمیز می‌کنند.

در نظام آموزشی ژاپن چه کار کرده‌اند که بچه‌ها خودشان داوطلبانه کار را به شکل گروهی انجام می‌دهند؟

معلم هم راهنمایی می‌کند، اما بیشتر هنگامی که دانش‌آموز سال اول وارد مدرسه شد، می‌بیند که دانش‌آموزان سال دوم و سوم چطور با هم گروهی کار می‌کنند، چگونه نظافت می‌کنند. دانش‌آموزان دوم، سوم و چهارم با راهنمایی بچه‌های بالاتر یاد می‌گیرند که چه کارهایی انجام دهند.

**آیا معلم‌های ژاپن در مدارس ابتدایی جلسه دارند و با هم حرف می‌زنند؟
گفتید در دفتر مدرسه معلم‌های ابتدایی در مورد مسائل مشترک حرف می‌زنند!**

دبیرستان تقسیم می‌شود و تا آخر دوره‌ی راهنمایی تحصیلی اجباری و رایگان است.

خانم دکتر، اجازه بدهید به آموزش ابتدایی و شش سال اول بپردازیم؛ مدارس شما چه ویژگی‌هایی دارند؟

یک خصوصیت ژاپنی‌ها این است که کار گروهی زیاد انجام می‌دهند. در بازار کار نیز همین‌طور است. آن‌ها بعد از اینکه تحصیلاتشان تمام می‌شود و وارد بازار کار می‌شوند، باید گروهی کار کنند. در ژاپن همین‌که یک نفر استعداد داشته باشد، فایده ندارد. اگر یک نفر خیلی استعداد داشته باشد، حساسیت ایجاد می‌کند و در نظر دیگران خوب نیست.

آیا کار گروهی در مدرسه از طرف معلم‌ها و برنامه‌ی آموزشی تشویق می‌شود؟

در دوران ابتدایی معلم و نظام آموزشی همه بر کار گروهی تأکید دارند. در درس هم همین‌طور است. یک گروه چهار یا پنج نفر را دسته‌بندی می‌کنند و موضوعی به آن‌ها می‌دهند تا با هم مشورت کنند. آن‌ها با هم نتیجه می‌گیرند و از بین خودشان یک سرگروه انتخاب می‌کنند و آن شخص

اشاره

تویوکو موریتا، پژوهشگری است که به ایران علاقه‌مند است و زبان و ادبیات فارسی را در دانشگاه اوزاکا خوانده است. او هم‌چنین فوق‌لیسانس روابط بین‌الملل با تخصص ایران است و در دوره‌ی دکترای روابط بین‌الملل نیز همه چیز درباره‌ی ایران از جمله چگونگی آموزش و پرورش آن را مطالعه و تحقیق می‌کند. می‌گوید: «بعد از انقلاب اسلامی به مطالعه‌ی نظام آموزش و پرورش ایران پرداختم. از پانزده سال پیش در ایران از کلاس‌ها بازدید می‌کردم. به نظر من روش تدریس در کشور شما خیلی جالب است. حرف زدن بچه‌ها خیلی مهم است. در اینجا دانش‌آموزان صحبت می‌کنند اما در ژاپن بچه‌ها ساکت می‌نشینند».

در ادامه برای آشنایی بیشتر و مقایسه‌ای کوتاه میان آموزش و پرورش دوره‌ی ابتدایی ژاپن و ایران گفت‌وگوی ما با موریتا را پیگیری کنید.

نظام آموزشی ژاپن به چند دوره تقسیم می‌شود؟

نظام آموزشی و پرورشی ژاپن به شش سال ابتدایی، سه سال راهنمایی و سه سال

معلم‌ها هفته‌ای یک بار جلسه دارند. در همین جلسه مدیر مدرسه حرف‌های معلم‌ها را گوش می‌دهد. هر هفته معلمان کلاس‌های اول با هم جلسه دارند و این جداست و یک جلسه‌ی کلی هم دارند که همه‌ی معلم‌ها هستند و شرایط دیگری دارد. هر پایه مسائل خود را عنوان می‌کند.

یک آموزگار قبل از معلم شدن باید چه آموزش‌هایی ببیند؟ آیا آموزش ضمن خدمت دارید؟

باید در رشته‌ی آموزش و پرورش تحصیل کند و حداقل مدرک لیسانس داشته باشد. بیشتر معلم‌ها لیسانس دارند. در دوره‌ی ابتدایی فوق لیسانس و دکترا خیلی کمتر هستند و اگر فوق لیسانس و دکترا هم داشته باشند، استاد دانشگاه می‌شوند. از سال دوم لیسانس برای بازدید مدرسه می‌روند. سال دوم، سه روز در هفته آموزش می‌بینند و سال سوم دو هفته در یک ماه به مدرسه می‌روند و در واقع کارورزی دارند و بعد خودشان چند روز کلاس داری می‌کنند. همین دانشجویان می‌بایست گزارش هر روزه تهیه کنند که باید خیلی دقیق نوشته شود. سپس به معلم راهنما نشان می‌دهند و او ارزش‌یابی می‌کند.

آیا طرح درس در ژاپن مهم است؟

بله، خیلی مهم است. تهیه‌ی طرح درس را دانشجویان از سال سوم دانشگاه شروع می‌کنند و به مدت یک ماه هر روز خودشان طرح درس درست می‌کنند و به معلم راهنما نشان می‌دهند و معلم ارزش‌یابی می‌کند و تذکراتی می‌دهد. آن‌ها حتی با هم به کلاس می‌روند و معلم جدید به دانش‌آموزان درس می‌دهد. همین کارآموزی را حدود یک ماه انجام می‌دهند.

نحوه‌ی امتحان گرفتن و ارزش‌یابی در دوره‌ی ابتدایی به چه شکل است؟

ابتدایی امتحان دارد اما ارزش‌یابی در همین سه طبقه‌ی A، B و C یا خوب، متوسط و بد تعریف می‌شود که تا حدی به

ارزش‌یابی توصیفی شما نزدیک است.

در مورد کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی اول، دوم تا ششم توضیح بدهید. دانش‌آموزان این پایه‌ها چه درس‌هایی می‌خوانند؟

در سال اول و دوم درس‌ها ریاضی، زبان ژاپنی، زندگی، علوم اجتماعی، ورزش، هنر و موسیقی هستند. از سوم، ریاضی، اجتماعی، علوم و اجتماعی جدا می‌شود.

چه درس‌هایی در دوره‌ی ابتدایی اهمیت بیشتری دارد؟

هر دانش‌آموز ژاپنی به چیزی علاقه‌مند است مثلاً علوم برای همه مهم است، از اول دبستان می‌پرسند به چه چیزی علاقه دارید. مثلاً اگر یکی بخواهد عکاس شود، درس هنر برایش اهمیت دارد.

آیا آموزش روستایی هم دارند؟

آموزش‌ها حدوداً در یک سطح است اما اگر استانی جزیره‌های زیادی داشته باشد یا مدرسه‌ها هفت تا ده نفر دانش‌آموز داشته باشند هر پایه یک معلم خواهد داشت. مثلاً اول و دوم یک معلم، سوم و چهارم یک معلم و پنجم و ششم هم یک معلم دارند.

محتوای کتاب‌های درسی در کل کشور یکسان است؟

در ژاپن چندتألیفی وجود دارد. شرکت‌های خصوصی کتاب چاپ می‌کنند و به دولت می‌دهند و دولت اجازه می‌دهد که با نظارت اداره‌ی شهرداری انتخاب کنند. اگر دوره‌ی راهنمایی باشند اداره‌ی آموزش و پرورش استان می‌تواند انتخاب کند. اما در سطح هر شهر همه‌ی کتاب‌ها یکسان هستند.

در چند سال اخیر چه معضلات و مشکلاتی را در نظام آموزشی ژاپن دیده‌اید؟

همان‌طور که گفتم بچه‌ها در ژاپن گروهی کار می‌کنند. اگر کسی کار عجیب یا فکر

خاصی داشته باشد، همه به او حمله می‌کنند و او بسیار صدمه می‌بیند!

خانم دکتر، شما در چند سال اخیر دفعات زیادی به ایران سفر کرده‌اید و در مطالعات و گفت‌ووشنودها شرکت داشته‌اید. حتی از مدرسه‌های ژاپنی در تهران دیدن کرده‌اید. چه چیز در مدرسه‌های ما در دوره‌ی ابتدایی بیشتر توجه شما را جلب کرده است؟

یکی از چیزهایی که جالب توجه بود اینکه بچه‌ها در ایران به حرف زدن اهمیت می‌دهند. به ارتباط کلامی خیلی اهمیت می‌دهند، توانایی ارتباط خیلی سطح بالاست. برقراری ارتباط ایرانی‌هایی که به ژاپن آمده‌اند همین‌طور است و خیلی آسان حرف می‌زنند. ژاپنی‌ها خیلی خجالتی هستند و احساس خود را نمی‌گویند. به نظرم در ژاپن هم باید به آموزش ارتباط برقرار کردن دانش‌آموزان توجه بیشتری شود.

پس به نظر شما توانایی برقراری ارتباط در بچه‌های ژاپنی کمی نسبت به بچه‌های ایرانی کمتر است؟

در ایران بچه‌ها حرف زدن و تلفظشان خیلی خوب است. کتاب درسی را خوب می‌خوانند و حفظ می‌کنند و اگر معلم سؤال کند زود جواب می‌دهند. خیلی فعال و علاقه‌مندند اما در ژاپن خیلی ساکت می‌نشینند و گوش می‌دهند.

در مقایسه‌ی نظام آموزشی ابتدایی ایران و ژاپن با توجه به کتاب شما با عنوان «آموزش به مثابه فرهنگ» نکته‌هایی را که برایتان جالب بوده است، بگویید.

در این کتاب، در مورد استعداد صحبت کرده‌ام به زبان ژاپنی نوشته شده است و در مورد نظام آموزش و پرورش ایران مقاله دارد.

آیا مدارس ابتدایی ژاپن خیلی بزرگ‌اند؟

این قانون است. طبق قانون مدارس ژاپن بسیار بزرگ هستند.

در ایران معلم‌ها خیلی تلاش می‌کنند، خیلی فعال‌اند، عاطفی هستند و همیشه طرف بچه‌ها را می‌گیرند و همیشه یک طرف را حمایت نمی‌کنند، هوای هر دو طرف را دارند. معلم حرف می‌زند و بچه‌ها جواب می‌دهند و ارتباط زیادی دارند

می‌پرسند که شما دوست دارید در آینده چه بخوانید.

آن‌هایی که سطح‌شان بالا باشد دوست دارند دکتر شوند. از بچه‌ی دوره‌ی ابتدایی می‌پرسند شما چه چیز را دوست دارید و به چه چیز علاقه‌مندید.

در سال سوم راهنمایی بچه‌ها بیرون کار می‌کنند، در بیمارستان کار می‌کنند. آموزش و پرورش ژاپن از ده سال پیش این طرح را شروع کرده است که بچه‌ها با کار آشنا شوند. وزارت کار و آموزش و پرورش با هم همکاری می‌کنند. از بچه‌ها می‌پرسند دوست داری در آینده چه کاره شوی؟

درس انشا در دوره‌ی ابتدایی ژاپن چقدر اهمیت دارد؟

خیلی اهمیت دارد. هر روز مانند مشق شب باید بنویسند. هر موضوعی که خودشان دوست داشته باشند، انتخاب می‌کنند.

خواننده‌های ما وقتی این گزارش را بخوانند، می‌پرسند شما چطور این قدر خوب فارسی صحبت می‌کنید؟ چرا به فارسی علاقه‌مند شدید؟

خودم در ذهنم جاده‌ی ابریشم و تاریخ را دوست داشتم و عکس مسجدشاه و شهرهای ایران را می‌دیدم. برایم جذاب بود. اول زبان انگلیسی را دوست داشتم و آموختن آن را از راهنمایی شروع کردم. کلاً زبان‌های خارجی و به‌ویژه فارسی را دوست دارم.

آیا دانش‌آموزان در دوره‌ی ابتدایی کتاب درسی خودشان را به خانه می‌برند؟

بله، فقط در مدارس خصوصی نمی‌برند. در مورد همین کار هم در اداره‌ی آموزش و پرورش استان تصمیم می‌گیرند و هر استان و شهرداری قانون متفاوتی دارد. این را نیز بگویم در ایران معلم‌ها خیلی تلاش می‌کنند، خیلی فعال‌اند، عاطفی هستند و همیشه طرف بچه‌ها را می‌گیرند و همیشه یک طرف را حمایت نمی‌کنند، هوای هر دو طرف را دارند. معلم حرف می‌زند و بچه‌ها جواب می‌دهند و ارتباط زیادی دارند.

تعداد دانش‌آموزان در کلاس‌های دوره‌ی ابتدایی چند نفر است؟

قبلاً ۴۰ نفر بود اما حالا ۳۵ نفر شده است. در مدارس شهرداری هر کلاس ۲۰ تا ۳۰ نفر است.

همچنین در مدرسه اتاکی مخصوص اولیا و مربیان است که در آن جلسه تشکیل می‌دهند! از کلاس اول تا ششم، سه بار در یک سال تحصیلی جلسه‌ی کلی تشکیل می‌دهند.

آیا آمدن پدر و مادرها به مدرسه اجباری است؟

بیشتر مادرها به مدرسه سر می‌زنند. من در مدرسه‌ای در توکیو دیدم که پدرها و مادرها آمده و آخر کلاس ایستاده بودند و مشاهده می‌کردند که معلم‌ها چه‌طور درس می‌دهند. از طرفی برای اینکه کیفیت تدریس معلم‌ها نیز بهتر شود سر کلاس معلم‌های دیگر می‌روند و مشاهده می‌کنند و نظرشان را در جلسه می‌دهند و این‌گونه کیفیت تدریس‌شان را بالا می‌برند. اجباری نیست، اما بیشترشان این کار را می‌کنند.

بچه‌های ژاپنی هم دوست دارند دکتر شوند؟

در رابطه با آموزش شغل باید از بچگی آشنا شود. مثلاً در ایران دانش‌آموزانی که خیلی با استعدادند، همه می‌گویند باید دکتر یا مهندس شوند. در ژاپن هم همین‌طور می‌گویند. در ابتدایی شروع می‌کنند و